

Станислав Жолкевский

Рукопись Жолкевского

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 93
ББК 63.3
С75

С75 **Станислав Жолкевский**
Рукопись Жолкевского / Станислав Жолкевский – М.: Книга по Требованию,
2013. – 368 с.

ISBN 978-5-518-08472-8

ISBN 978-5-518-08472-8

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2013

© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2013

Эта книга является репринтом оригинала, который мы создали специально для Вас, используя запатентованные технологии производства репринтных книг и печати по требованию.

Сначала мы отсканировали каждую страницу оригинала этой редкой книги на профессиональном оборудовании. Затем с помощью специально разработанных программ мы произвели очистку изображения от пятен, клякс, перегибов и попытались отбелить и выровнять каждую страницу книги. К сожалению, некоторые страницы нельзя вернуть в изначальное состояние, и если их было трудно читать в оригинале, то даже при цифровой реставрации их невозможно улучшить.

Разумеется, автоматизированная программная обработка репринтных книг – не самое лучшее решение для восстановления текста в его первоизданном виде, однако, наша цель – вернуть читателю точную копию книги, которой может быть несколько веков.

Поэтому мы предупреждаем о возможных погрешностях восстановленного репринтного издания. В издании могут отсутствовать одна или несколько страниц текста, могут встретиться невыводимые пятна и кляксы, надписи на полях или подчеркивания в тексте, нечитаемые фрагменты текста или загибы страниц. Покупать или не покупать подобные издания – решать Вам, мы же делаем все возможное, чтобы редкие и ценные книги, еще недавно утраченные и несправедливо забытые, вновь стали доступными для всех читателей.

Серия Книжный Ренессанс

www.samizday.ru/reprint

РУКОПИСЬ

ЖОЛКЪВСКАГО,

(НАЧАЛО И УСПѢХЪ МОСКОВСКОЙ ВОЙНЫ ВЪ ЦАРСТВОВАНИЕ Е. В. КОРОЛЯ СЕГЕНМУНДА III ГО, ПОДЪ НАЧАЛЬСТВОМЪ ЕГО МИЛОСТИ, ПАНА СТАНИСЛАВА ЖОЛКЪВСКАГО, ВОЕВОДЫ КИЕВСКАГО, НАПОЛНАГО КОРОННАГО ГЕТМАНА)

ИЗДАННЯ

Павломъ Мухановымъ

ДѢЙСТВИТЕЛЬНЫМЪ ЧЛЕНОМЪ ИМПЕРАТОРСКИХЪ ОБЩЕСТВЪ:
М. ИСЦУПТATEЛЕЙ ПРИРОДЫ, М. СЕЛЪСКАГО ХОЗЯЙСТВА, СТ.-ПЕТЕР-
БУРГСКАГО ВОЛЬНАГО ЭКОНОМИЧЕСКАГО И ОБЩЕСТВА ИСТОРИИ
И ДРЯВНОСТЕЙ РОССИЙСКИХЪ.

МОСКВА.

1855.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Издаваемыя записки напечатаны по двумъ спискамъ: одинъ изъ нихъ когда принадлежалъ знаменитой библиотекѣ Забускихъ*, и теперь находится въ ИМПЕРАТОРСКОЙ Сп.-Петербургской публичной Библиотекѣ, другой описканъ мною въ Царствѣ Польскомъ.

* Переводимъ здѣсь слова Нарушевича: „Сей драгоценный манускриптъ находится въ Библиотекѣ Забускихъ Но бои, подъ слѣдующимъ заглавіемъ: „Объ успѣхѣхъ и продолженіи Московской войны и проч. писанъ самимъ Его Милостию Паномъ Гетманомъ Жолкѣвскимъ и съ собственной его руки переписанъ“ *Historya Jana Karola Chodkiewicza* T. I. стр. 427.

PRZEMOWA.

Dwie kopije były przy drukowaniu wydającego się teraz pamiętnika: z których jedna była własnością sławnej niegdyś biblioteki Załuskich*—dziś znajduje się w IMPERATORSKIEY St.-Petersburskiej publicznej bibliotece—drógą zaś znalazłem w Królestwie Polskiem.

* Cytujemy tu wyrazy Narusze-wicza: „Szacowny ten manuskrypt znajdujesię w bibliotece Załuskich No boi pod tytułem. Początek i progres wojny Moskiewskiej etc. Pisany od samego J. Mość Pana Hetmana Żolkiewskiego i z własnej jego ręki tu przepisany.“ *Historya Jana Karola Chodkiewicza* T. 1. str. 427.

По сличенія сихъ двухъ списковъ оказывается, что послѣдній списанъ съ перваго, побольшой части слово въ слово, — лишь въ нѣкоторыхъ только мѣстахъ всрѣчаются измѣненія и прибавленія, указанныя въ примѣчаніяхъ.

Хотя ни на одной рукописи не высказано года, но изъ содержанія очевидно, что записки сии написаны въ 1611 году, нѣсколько времени спустя по выгѣздѣ Гетмана изъ Россіи*, и что вторая копія сдѣлана вскорѣ послѣ первой.

Сп. Немецбургскій список** оканчивается взятіемъ Смоленска, отъѣздомъ Короля на Вилен-

* См въ приложеніяхъ стр. 542.

** Полученной мною отъ Н. А. Полеваго.

Porównane między sobą te kopije świadczą, że ostatnia przepisana jest z pierwszej, większą częścią co do słowa, — i w niektórych tylko miejscach znajdujemy odmiany i dodatki, które wymienione są w notach.

Chociaż nie położono roku w żadnym rękopismie, lecz z treści onych widać, że pamiętnik ten pisany w roku 1611 w niektórym czasie po wyjeździe Hetmana z Rosyi*, i że druga kopija uczynioną była w krótkce po pierwszej.

Kopija St. Petersburgska** kończy się wzięciem Smoleńska, odjazdem Króla na Sejm do

* Patr. w dodatkach str. 542.

** Udziałona mi p. P. M. Polewego.

скій Сеймъ, опшравленіемъ Хопкѣвича къ Москвѣ.

Въ Варшавскомъ спискѣ доведено повѣсповованіе до опъѣзда Генмана изъ Москвы.

Варшавскій списокъ написанъ въ листъ, стариннымъ, но довольно чепкимъ почеркомъ*, на сѣроваемой бумагѣ, ошъ времени пожелтѣвшей и весьма вѣпхой; (эна рукопись вѣролпно лежала долго въ сыромъ мѣспѣ, и сохранена очень дурно).

Переводъ сдѣлать подѣ моимъ руководствомъ студентами ИМПЕРАТОРСКАГО Московскаго Университета Гр. Бѣлецкимъ и Шпакомъ; коррек-

* Снимокъ съ начальныхъ строкъ перваго листа здѣсь прилагается.

Wilna; wyprawą Chodkiewicza do Moskwy.

W kopii Warszawskiej opowiadanie doprowadzone do wyjazdu Hetmana z Moskwy.

Kopija Warszawska napisana infolio, starożytnym ale dość wyraźnym charakterem*, na szarowatym papierze, pożółkłym od czasu i bardzo starym; (rękopism ten pewno leżał długo w miejscu wilgotnym, i nadto był źle chowanym).

Przełożonym jest za przewodnictwem mojem przez studentów CESARSKIEGO Moskiewskiego Uniwersytetu Pp. Bieleckiego i

* Fac-simile z początkowych wierszów pierwszego arkusza tu przytaczamy.

пуру Польскаго шекспа держаль Г-нъ Савиничъ*.

Теперь мы скажемъ нѣсколько словъ о переводѣ: слѣдующія слова Jego Mość, Hospodar, Hospodarstwo, Его Милость, Господарь, Государство, вышедшія совершенно изъ употребленія, мы рѣшились замѣнить слѣдующими: Его Величество, Государь, Государство.

Всѣ примѣчанія какъ въ концѣ книги помѣщенныя, такъ и въ самомъ шекспѣ, сдѣланы мною, а въ подлинныхъ же рукописяхъ никакихъ примѣчаній не находится.

Слова какъ въ Польскомъ шекспѣ, такъ и въ Русскомъ переводѣ, напе-

* Сочинитель Польской Грамматки, изданной въ С. П. б. въ 1834 году.

Szpacka; korektórę Polskiego tekstu wyprawił P. Sawinicz*.

Teraz krótko o tłumaczeniu: następnie wyrazy Jego Mość, Hospodar, Hospodarstwo — Jego Miłość, Gospodarz, Gospodarstwo, które już wyszły z użycia zupełnie, pozwoliliśmy sobie zamienić następującymi: Jego Wielicestwo, Gosudarz, Gosudarstwo.

Wszystkie noty, pomieszczone jak na końcu dzieła, tak również i w samym tekście, uczynione są przezemnie; a w autentycznych zaś rękopismach żadnych not niema.

Wyrazy, jak w Polskim tekście, tak i w przekładzie Ruskim wydrukowane małym

* Autor Grammatyki Polskiej, wydanej w S. P. b. w roku 1834.

чашавныя мѣлкимъ шрифтомъ и находящіяся въ скобкахъ, въ подлинныхъ рукописяхъ не находящіяся, а вставлены мною для объясненія смысла. —

Я прилагалъ стараніе, чтобы подлинникъ былъ переданъ со всевозможною точностію, безъ малѣйшаго пропуска, и предпочиталъ вѣрность и точность — гладкости слога.

Извѣстны трудности встрѣаемыя въ старинныхъ Польскихъ рукописяхъ; издаваемыя книга имѣетъ впрочемъ то преимущество, что къ Русскому переводу для большей убѣдительности приложенъ Польскій текстъ.

При помѣщеніи сего послѣдняго я надѣляю уго-

szryftem i położone w nawiasach, w oryginalnych rękopismach nieznanym, a wstawione są przezemnie, aby objaśnić sens rzeczy.

Przy tłumaczeniu starałem się żeby autentyk oddanym był ze wszelką dokładnością, i żeby nie było nic opuszczonem; pewność i dokładność przekładałem nad gładkość stylu.

Trudności, zdarzające się w starożytnych rękopismach Polskich są wiadome; wydające się teraz dzieło ma zresztą ten zaszczyt, że dla większego przekonania przy tłumaczeniu Ruskim położony jest tekst Polski.

Pomieszczając ten ostatni spodziewa-

дипъ Польскимъ чинапелемъ, тѣмъ болѣе, что, сколько мнѣ извѣстно, врядь ли находилъ въ Царствѣ Польскомъ полная копія записокъ Жолкѣвскаго, подобная той, копорая хранилса въ С.п.б. ИМПЕРАТОРСКОЙ Библиотекѣ. Я несомнѣваюсь, что Польская литература болѣе бы выиграла, если бы сіе изданіе было предпринято большимъ нежели я знапокомъ въ древней Польской литературѣ, какковы наприм: Г. Линде, Графъ Эдвардъ Рачинскій, Графъ Дзалинскій, Г.Квишковскій, Профессоръ Баншке и другіе.

Въ концѣ книги помѣстилъ я нѣсколько любопытныхъ документовъ,

ѣмъ сіе учиніе задоść czytelnikom Polskim tѣm wiѣcѣy, że jak mi wiadomo, wąpię aby w Królestwie Polskiem znajdowała się pełna kopija pamiętnika Żółkiewskiego, podobna tey, która jest w bibliotece IMPERATORSKIEY St.-Petersburskiej. Nie przeczę, że litteratura Polska mogła by skorzystać wiѣcѣy, gdyby wydanie te przedsięwziętem było przez kogo wprawnieyszego, niżli jestem, w starożytniey litteraturze Polskiej, jakowi naprz: P. Linde, Hrabia Edward Raczyński, Hrabia Działyński, P. Kwiatkowski, Proffesor Bandkié i inni.

Na końcu dzieła tego pomieszczone są niektóre ciekawe do-

служащихъ къ поясненію издаваемыхъ записокъ.

Приложенный портретъ Князя Михаила Васильевича Скопина - Шуйскаго списанъ со всевозможною точностію съ оригинальнаго портрета сего Русскаго Героя, находящагося въ здѣшнемъ Архангельскомъ соборѣ*.

Записка Жолкъвскаго весьма важны въ историческомъ отношеніи, и безъ сомнѣнія обращаетъ на себя вниманіе любителей опечесивенной исторіи, тѣмъ болѣе, что въ нихъ описываются не одни военныя дѣйствія, но излагаются и объясняются пружины политическихъ дѣйствій въ смутное время Россіи.

* См. примѣч. 16. стр 231.

kumenty, służące do objaśnienia wydającego się pamiętnika.

Przyłożony tu portret Kniazia Michała Wasilowicza Skopina-Szuyskiego zdjęty z naywiększą dokładnością z portretu oryginalnego tego Bohatyrа Ruskiego, znajdującego się w tuteyszym soborze Archangielskim*.

Pamiętnik Żółkiewskiego bardzo ważnym jest we względzie historycznym i bez wątpienia zwróci na siebie uwagę miłośników Historyi oyczystey tém bardziey, że w nim opisuja się nie jedne czyny wojenne, lecz wyłuszczone i objaśnione są sprężyny działań politycznych w opłakanych czasach Rossyi.

* Patr. not. 16. str. 231.

Онъ особенно замѣчательны по шому *безпристрастію* съ которымъ написаны: Джишрійъ выспавленъ самозванцемъ, какимъ онъ дѣйствительно былъ*; здѣсь описаны подробно главныя дѣйствующія лица, низвергшія Шуйскаго, и ихъ орудія; сообщено много подробностей о Князѣ Мстиславскомъ, о Князѣ Михаилѣ Васильевичѣ Скопинѣ-Шуйскомъ, о Филаретѣ Никитичѣ; обстоятельно описана осада Смоленска, и отдана полная справедливосць доблести Шеина; наконецъ въ рукописи Жолкъвскаго заключаеся много подробностей именно о шомъ времени, котораго недостаетъ у Паерле, Мар-

* Смощъ приложение стр. 336.

Naybardziéy odznaczasię tą bezstronnością z którą jest napisanym: Dymitr wystawiony Samozwancem, jakim był rzeczywiście*; tu opisane są szczegułowo główne działające osoby, które zrzócili s tronu Szuyskiego, równie ich narzędzia; skomunikowano wiele szczegułów o Kniaziu Mścislawskim, o Kniaziu Skopinie Szuyskim, o Filarecie Nikiticzu; dokładnie opisane oblężenie Smoleńska i oddana zupełna słusznoscъ waleczności Шеина; naostatek w rękopismie Żółkiewskiego zawiera się wiele szczegułów miano-

* Patr. dodatek str. 336.